

Majgull Axelssonová

Autorka oceněného
románu *Dubnová*
čarodějka

NEJMENUJI SE

MIRIAM

Přestala existovat, aby přežila.
Románový příběh ženy, která prošla
peklem koncentračního tábora.

Majgull Axelssonová
NEJMENUJI SE MIRIAM

Majgull Axelssonová

NEJMENUJI SE
MIRIAM

Přeložila

Kateřina Navrátilová

KULTURRÅDET

Vydáno s podporou Švédského kulturního institutu
(Kulturrådet).

Published with the support of Swedish Arts Council (Kulturrådet).

Boken publiceras med stöd av Kulturrådet.

www.kulturradet.se

Copyright © Majgull Axelsson
och Brombergs Bokforlag AB 2014
Translation © Kateřina Navrátilová, 2016
Czech edition © Metafora, 2016

All rights reserved

ISBN 978-80-7359-704-7 (pdf)

POKOJ NA POMEZÍ

DJELEM, DJELEM

*Aj, Romale, khatar tumen aven
Le čerenca bachtale čhavenca
The man esas bari familija
Murdardža la e kali legija
Aven manca sa lumjake Roma*

Žarko Jovanović

ŠEL JSEM, ŠEL JSEM

*Ó Romové, odkud přicházíte
se stany šťastnými cestami?
I já jsem měl velkou rodinu
Zabila je černá legie
Pojďte se mnou, Romové celého světa*

Ještě je noc, přesto svítí slunce.

Nässjö pokojně odpočívá. Nad městem se klene jasně modrá obloha. Na bříchách v městském parku se nezachvěje ani lísteček, Radniční ulicí nehrčí žádný motor, na nádraží se nežene žádný vlak. Je takové ticho, že se osamělý holub, který se spěšně kolébá přes Velké náměstí, zničehonic zarazí a tomu zázraku naslouchá. Stojí úplně bez hnutí, hlavičku trochu na stranu, ostražitě vyčkává, ale pak opodál uvidí kousek rohlíku a na všechno zapomene, rychle klade jednu červenou nožku před druhou a běží, oněmělý štěstím nad hody, které ho čekají. Nijak zvlášť ovšem hlady netrpí. Hlady už dnes v Nässjö netrpí nikdo, ani ptáci nebo krysy. Jídla je tu dost pro všechny.

Přesto se Miriam o hladu zdává. Ve městě se skrývá už víc než šedesát let a za tu dobu hlady netrpěla jedinou hodinu, ale navzdory tomu se jí o hladovém mládí zdá každou noc. Nemá to nic do činění s jejím životem v dospělosti ani s tím, kým je dnes, ale přesto se těch snů nemůže zbavit, vetrou se jí do mysli a převezmou nad ní kontrolu, nutí ji vrátit se v čase o šedesát osm let nebo i o víc, nutí ji krčít se a uhýbat, klopit zrak a hrbít se, ukrást kousek chleba někomu, kdo už nemá sílu jíst, snažit se krmit mladšího bratra, který nemůže ani polykat, při apelu stát těsně vedle Else a tiše přeříkávat abecedu, o vteřinu později se dívat do Elsiných nepřírozeně velkých očí, těch očí, které...

To všechno se opakuje znovu a znovu. Noc za nocí. A když se navíc Kaiser, sousedův německý ovčák, rozhodne štěkat, když ho brzy ráno vypustí do zahrady, Miriam se probouzí a útroby jí sžírá strach.

Dnes v noci ale Kaiser neštěká, ještě spí v posteli svého otlělého pána, takže se Miriam může probírat pomalu a chvíli se zdržet v pokoji na pomezí mezi spánkem a bděním. Je to její nejoblíbenější pokoj, působí velmi opravdově, přestože existuje jen v její fantazii, je to místo, kde může ovládat svoje sny a přetvářet je ve sny mírné a laskavé, místo, kde jsou všichni mrtví ještě naživu, kde může být kýmkoli a kdekoli, může se pohybovat v čase a prostoru, mezi vzpomínkami, sny a skutečností. To ale nedělá. Dnes v noci ne. Naopak. Zastaví se a rozhlédne se kolem, všimne si, že mezipokoj je dnes ráno kulatý a všechna dvířka jsou

pootevřená. Včera jich bylo osmdesát čtyři, dnes už je jich osmdesát pět, to ví i bez počítání. Navíc jsou všechna z týkového dřeva, s lesklými úchytkami. Vlastně se podobají skříňkám v její první úplně vlastní kuchyni, v kuchyni, kterou milovala vroucněji a niterněji, než kdy milovala Olofa, a to nebylo málo. Na to ale teď nemyslí. Místo toho stojí před dvířky a zkoumá je pohledem, pokouší se vypátrat, která z nich jsou první a která poslední, ale dává si velký pozor, aby některá z nich neotevřela dokořán. A vida! Za jedněmi z dvířek zahlédne kus pruhované bavlny, a to jí stačí, natáhne ruku a dvířka zabouchne, stejně jako dalších patnáct předchozích a pět následujících, všechna se zavřou s krátkým, odměřeným klapnutím. *Buch-buch-buch!* Pak se rozhlédne kolem sebe, svěsí ramena, usměje se, přehodí si dlouhý bílý cop přes rameno a přejede si jím pod nosem, jako by to bylo přítulné zvířátko. Tak. Teď je čas oslavit narozeniny na vlastní pěst, než se probudí zbytek rodiny a vyruší ji ze vzpomínek.

Skoro půl hodiny nahlíží do mnoha skříňek ve své paměti. Tu se k ní rítí malý Thomas, tu ho pevně sevře v náručí a točí se s ním kolem dokola, její puntíková sukně se míhá kolem a Thomas svým dětským smíchem nakazí i ji. A tady jde Hanně za družičku, a když Hanna v témže okamžiku, kdy jí Egon navlékne snubní prsten, propukne v srdceryvný pláč, Miriam se zachvěje ruka, v níž drží svaatební kytič. Tak šťastná, vzlyká Hanna, a přejede si pravou rukou v rukavičce pod nosem, i když se to nesluší. Omlouvám se! Jsem prostě tak šťastná! A všichni se usmívají. Usmívá se Egon i Olof, usmívá se starosta, usmívá se notář a usmívá se i Miriam, ale Thomas najednou v kočárku zakňourá a ona se sehne a přikryje ho světlemodrou bavlněnou peřinkou. Za dalšími dvířky je ovšem nevěstou ona sama, vidí, jak v bílých šatech prochází uličkou k oltáři a je přitom velice krásná. Velmi mladá, velmi snědá a velmi krásná, ale Olof se po jejím boku tváří trochu úzkostlivě. Možná myslí na svoji minulou svatbu, tu opravdovou, která se konala ve velkém kostele v centru města. Manželství ale trvalo jen něco přes rok, do dne, kdy jeho mladá žena porodila Thomase a pak přestala dýchat, srdce jí přestalo bít a nic už ji nepřivábilo zpátky do života. Pokud ho tedy

neznepokojuje to, že se Miriam hned den poté, co ji požádal o ruku, vydala na faru, nepověděla mu o tom ani slovo, a tam oznámila, že se chce zřící víry svých otců a vstoupit do švédské státní církve, pokud by to tedy šlo. A samozřejmě že to šlo. Pastor Klintberg horlivostí skoro slintal a datum křtu stanovil už na následující neděli. Olof ví, že Miriam si není dvakrát jistá, že Bůh skutečně existuje, a dokonce její pochyby sdílí. Přesto ho její rozhodnutí trýzní. Je možné, že konvertovala jen kvůli svatbě? Protože chtěla jít uličkou v kapli svaté Valpurgy v bílých šatech a v závoji s myrtovým věnečkem? Protože chtěla po obřadu stát ve svém milovaném měkoučkém králíčím kožichu na schodech do kaple, zatímco na ně Olofovi přátelé a příbuzní budou házet zrnka rýže? A pokud ano, jakého člověka to z ní udělalo?

Člověka, který tě miloval, odpoví mu Miriam šeptem o více než šedesát let později. Člověka, který už přišel o všechno, dokonce i o sebe samého, a který věděl, že kdyby ztratil i tebe, nepřežil by. Člověka ochotného lhát a křivě přísahat, abys ho nikdy neopustil, člověka, který ve své nesmírné prostotě věřil, že církevní sňatek pro tebe bude znamenat víc než civilní obřad, že bude závaznější, a manželství tak bude pevnější a trvalejší. Nesměl jsi mě opustit! Proto jsme se museli vzít v kostele. Bohu navzdory. Pro jistotu.

Jistota byla tenkrát ze všeho nejdůležitější, to chápala už tehdy. Všichni ti zajištění Švédové chtěli víc jistot, větší jistoty, jistoty dočista nadpřirozené. Pronásledoval je duch minulosti a bez ustání kvílel o tom, co bylo. Poslední velký hladomor teprve před čtyřiceti lety! Předě dvěma desetiletími nezaměstnanost, bída a ponížení! Před deseti lety válka, která se přiblížila těsně k hranicím Švédska, válka, ve které byli lidé za hranicemi stříleni, rozřezáváni, týráni hladem, posíláni do plynu, ubíjeni a nuceni udřít se k smrti. Vzpomínku na jejich děsivý křik podle všeho nemohlo utišit nic, ale v téhle zemi už jim nikdo nedokázal naslouchat, nikdo nechtěl myslet na chvíle zrady, kterých vlastně nebylo málo, chtěli nanejvýš vzpomínat na několik opozdilých statečných skutků, a ani těch nebylo málo, ale ze všeho nejraději chtěli myslet na to, že teď si všichni, dokonce i dělníci, mohou k nedělnímu obědu dopřát řízek,

že přes týden místo smaženého sledě jedí masové kuličky a falunskou uzenku, že všichni do jednoho mají každé léto tři týdny placené dovolené a že ti nejspřádanější dělníci si dokonce pořídili auto. Vlastní auto! Miniauto, co parkuje před jejich vlastním minidomkem. Už to není jen hudba budoucnosti. Je to skutečnost!

A to se týkalo i Miriam. Uvědomí si to, když nahlíží do dvířek, jež následují těsně po svatbě. Tady vchází do zahrady, úsměv na rtech a v rukou táč, a všude kolem je léto. Na záhonku kvetou čajové růže, rozvily se i růžové pivoňky, poupata nesmělého, nedávno zasazeného pustorylu se otevírají a obnažují své bílé hvězdičky. Na tácu nese domácí rebarborovou šťávu, kterou loni sama uvařila, mramorovou bábovku, před chvílí ji vytáhla z trouby, a nadýchané skořicové šneky, které jsou teď její chloubou. Olof se na ni usmívá a prohlašuje, že před kávou by si rád dal sklenici šťávy, protože Miriamina rebarborová šťáva je nejlepší na světě. A Thomas se k ní přitiskne a přizvukuje mu. Nejlepší šťáva na světě.

Za dalšími dvířky už je Thomas větší, samá ruka samá noha, ale pořád je to její chlapeček. Nikdy se na ni neoborí ani se jí nepošklebuje za zády. Ona zase dbá na to, aby se mu nevnucovala. Na tvář ho políbí jen zřídkakdy a za ruce ho bere, jen aby se přesvědčila, jestli mu ještě pořád sedí rukavice. A pokud už jsou mu malé, požádá ho, aby si vybral barvu příze, ze které mu uplete nové. Šedá? Dobrá. Uplete mu tedy pár šedých rukavic.

Za následujícími dvířky už vidí sebe samu, jak sedí v nádherném obývacím pokoji nádherné vily, kterou Olof zdědil, obklopená nádherným nábytkem, který jim Olof pořídil, protože vydělává spoustu peněz, je zubař, a žádný zubař v Nässjö nevydělává víc než on. A Miriam sedí ve své krásné pohovce od Carla Malmstena a plete, když se náhle všechno rozplyne. Z kostkované sukně se stane pruhovaný věžeňský mundúr, ponožky se vypaří a boty zmizí neznámo kam, parkety pod jejíma nohama se najednou změní v hrubý cement a jedině, co zůstane, je šedavý zimní soumrak za oknem a padající sníh, nakrátko je zpátky v Ravensbrücku, a když se Else zmocní horečka, zírá široce rozevřenýma očima před sebe, do prázdna, a Miriam se dá

do křiku, křičí a slyší svůj vlastní křik, přitiskne si dlaně na ústa, aby se donutila umlknout. Dlouho sedí bez hnutí, oči zavřené, snaží se křik zatlačit zpátky, potom pomalu otevře oči a rozhlédne se kolem sebe. Všechno je jako obvykle. Šedesátá léta, tichý únorový soumrak, sedí ve svém krásném obývacím pokoji a v klíně jí leží rozpletená rukavice, kterou už brzy dostane její nevlastní syn.

Na to odpoledne ale vzpomínat nechce. Nechce vzpomínat na žádná podobná odpoledne, a proto si kolem následujících dveří pospíší a doběhne k posledním, co jsou pootevřená, otevře je dokořán, nahlédne dovnitř a pak se nad tím důvěrně známým pohledem usměje. Leží ve své útulné, malé ložnici, v novém století a novém tisíciletí. Stěny jsou bleděmodré, povlečení bílé s tmavě modrými proužky, záclony bílé a vzdušné. U zdi stojí dar, který z ní kdysi učinil dámu s velkým D, Hannin sekretář z lesklého mahagonu. Vedle otevřených dveří na balkon stojí Olofův ušák, který nechala tři roky po jeho smrti znovu potáhnout. Je to už dvanáct let, ale není to znát, tkanina je stále hustá, temně modrá, ani pod odpoledním sluncem mnoha všedních dní nevybledla. Přes opěrku je přehozený její nový župan, pro změnu šedomodrý. Modrá je její zamilovaná barva. Miluje všechny její odstíny, od ledově modré po indigo, od azurové po tyrkysovou, od petrolejové po blankytnou, od chrpové po kobaltovou...

Modrá je decentní, sdělila jí kdysi dávno Hanna. Když si oblékneš modrou, nikdy nešlápneš vedle. A mladičká Miriam vážně přikývla a uložila si to slovo do paměti. Decentní. Když pak směla jít k sobě do pokoje, vyhledala si ho v akademickém slovníku. Střídmý. Prostý. Vkusný. Kývla a usmála se. Jistěže se chce oblékat decentně. Teď už na to slovo myslí jen zřídka, je to pro ni samozřejmost. Je přece dáma. Opravdová dáma. Dáma, která často nosí modrou barvu. Nikdy ale nechodí v pruhovaném.

Teď se ale téhle ženě zdá, že vstává z postele, i když ve skutečnosti leží dál. Zkoumá svou tvář v zrcadle na protější straně pokoje, trochu se narovná a dopřeje si první narozeninový dárek: představí si samu sebe trochu mladší a krásnější, než doopravdy je. Pak si obleče župan a v pase ho pevně utáhne. Cop jí uváže za výstřihem, ale ona ho rych-

le vytáhne a přehodí si ho přes rameno. Přejede po něm rukou a spokojeně konstatuje, že alespoň v jejích představách je stejně silný a plný jako dobře živený had. Pak položí ruku s velmi pečlivě udržovanými nehty na vršek hlavy a zatlačí. A stane se zázrak, týž zázrak jako každý rok na její narozeniny. Temenní kost se zdvihne a ona může sáhnout do své vlastní hlavy a vyjmout mozek. Drží ho v dlaních a mezitím pohodí hlavou, takže se lebka zase uzavře. Chvilí mozek jen bez hnutí pozoruje, trochu se nad ním usmívá a přemýšlí o tom, že to, co chová v dlaních, je považováno za to nejúžasnější v našem vesmíru, a možná dokonce ve všech vesmírech vůbec. Lidský mozek. Růžovošedé klubko, které se může naučit všechno, co se naučit lze, které si dokáže pamatovat a zapomínat, lhát a mluvit pravdu, snít a fantazírovat. Klubko, které ví, že je naživu, a stejně dobře ví, že jednou zemře, i když si před nevyhnutelným osudem neustále hledá východiska a útočiště. A ona jej má. Má mozek. Drží ho v dlaních a ví, že zároveň drží celý svět.

A to není špatné, zašeptá si pro sebe. To vůbec není špatné.

Velmi tiše proklouzne do obývacího pokoje, ale nerozhlíží se kolem, jen koutkem oka tuší, že všechno je, jak má být. Nalevo se mihne potah pohovky od Carla Malmstena v barvě holubí modři, na portrétu napravo se Olofova matka usmívá stejně přátelsky jako obvykle. Miriam se na ně ale nedívá, neustále upírá pohled na šedé klubko ve svých dlaních a žene se do haly, skrze zavřené dveře dolů ze schodů, proletí vstupními dveřmi, aniž by je otevřela, ale pak se zastaví venku na schodišti a chvíli si vychutnává to, co před sebou vidí. Nádhernou zahradu. Bílý šeřík, který ještě stále kvete. Cestičku, kterou včera uhladila hráběmi. Vyběžek Pobřežní ulice za zahradou. Trávu na opačné straně cesty. A pak Ingsberské jezero. Siluetu Nässjö na protějším břehu. Městský park. Radnici. V dálce kostelní věž, jež vyzývavě ukazuje k nebi. Náhle se vynoří obraz jiného města a jiné věže a zastře jí výhled, ale ona mu vzdoruje, nechce, aby pronikl do jejího vědomí a opanoval ho. Přiměje se vrátit na místo, které je jejím domovem už víc než šest desetiletí. Není totiž v Ravensbrücku a to, co vidí, není věž fürstenberského kostela. Je v Nässjö. Věž, která se na

obzoru tak zpupně a panovačně tyčí k nebi, patří kostelu v Nässjö. A toho pachu, zápachu škvařící se kůže a masa, kterého je najednou plný celý svět, se zbaví tak rychle, jak to jen půjde...

V další vteřině stojí na břehu jezera. Hnědá kachní máma nespokojeně zakejhá, zničehonic spěchá, aby vyhnala svá čerstvě vylíhnutá káčátka z ostrůvku rákosí, kde spala. Co to má být? Proč se to dlouhonohé stvoření domnívá, že má právo potloukat se kolem v době, kdy břeh náleží zvířatům? No? Trochu zavrčí hlavou a spolu se sedmi zlatými, ochmýřenými kuličkami, svými kachňátky, odplave kousek od břehu, pak se zastaví a otočí, pohledem si najde Miriam.

„Promiň,“ omluví se jí Miriam. „Ale je to nutné.“

A pak to udělá. Hnědou vodu v jezeře promění v čirou, ledově modrou, všechny rostliny na dně jezera nechá zmizet, zůstane jen holý písek, vymaže každého komára ve vzduchu a každého mikroba ve vodě. Pak padne na kolena, ani maličko se nezachvěje, mozek stále svírá v dlaních. Perfektně udrží rovnováhu, artrózou sužovaná kolena ji vůbec nezabolí, sveze se na zem pružně jako mladá baletka, pak se nakloní a smočí svůj mozek v křišťálové čisté vodě, nechá ji proniknout do každé dutinky, vyplnit každou skulinu, protékat jím a omýt každičkou buňku, nejdřív svůj mozek zbaví všech příšerných starých pachů, všech nepřijemných vzpomínek a nakonec všech zlých myšlenek, potom jej vyždímá jako houbu a znovu si položí ruku na hlavu. Zatlačí a temenní kost se otevře. Opatrně uloží očištěný mozek na místo a potřeše hlavou, aby se poklop uzavřel. Pak se rozhlédne kolem a zhluboka se nadechne. Teď svět příjemně voní. Voní po střemše a po šeříku, po růžích a konvalinkách. A je krásný. Listy břízy na zahradě se třpytí ve slunečním svitu, červená barva domu opodál – jejího domu! – dostala vřelejší odstín a čtyři bílé sloupy u schodiště jsou o poznání silnější, konečně mají správné rozměry. Sliny v jejích vlastních ústech najednou chutnají svěže jako čistá voda ze studánky. Někde poblíž si propěvuje slavík melodii tak veselou, že se každému, kdo spí s otevřeným oknem, musejí zdát ty nejsladší sny. Sny plné touhy. Sny plné přání. Za zády se jí zasměje vítr, ovane ji kolem doko-

la, polaská ji vlahým hedvábím a zdvihne ji, chvíli ji nechá vznášet nad jezerem, ale pak ji velmi opatrně snese zpátky ke břehu, k hornímu poschodí domu, a ohleduplně ji položí na balkon u ložnice. Miriam se usměje a zamává kachní mámě na jezeře. Tak, tvůj svět je zase zpátky! Voda je znovu kalná, nad hlavou ti bzučí mouchy a na dně jezera zase rostou chutné vodní rostliny. A já jsem se zbavila svých vzpomínek!

V tom okamžiku ale zašteká Kaiser.

Kaiser je praštěný pes. Padlý na hlavu. Neumí přemýšlet a přemýšlet nechce, jenom lítá po zahradě a tváří se, že dohlíží na pořádek. Řve a vyje, dejte si na mě bacha, vrabci, už se řítím! Vrčí a šteká. Běda vám, veverky, nedám vám pokoj! Šteká a hubuje. Pryč s tebou, pitomý kose, než ti ukousnu hlavu! Pak si pokaždé spokojeně zamručí. Na mou duši! To jsem vám dal. Tady dělám pořádek já! Alespoň než přijde můj páníček.

Kaiserův páníček je jen o málo inteligentnější než jeho pes, ale sdílí jeho vášeň pro rozkazy. Když otevře dveře na verandu, Kaiser je najednou poslušný a úlisný, sklopí uši, svěsí ocas, celým tělem se poníženež tiskne k zemi.

„Drž hubu, Kaisere,“ zařve páníček a zároveň si povyhrne triko a podrbe se na chlupatém břiše. „Slyšel jsi? Prostě drž klapačku...“

Kaiser samozřejmě nic nechápe, ale ví, že jeho páníček je v hierarchii výš než on, a proto mu dál projevuje podřízenost. Promiň, že jsem, sděluje držením těla. Odpusť, že vůbec existuju. Nemohl bych si nějak získat vaši přízeň, Výsosti? Nemám někoho vyděsit, aby svět neviděl, že vy sám jste strachy bez sebe, ó nejvyšší vládce? Někomu ukázat, zač je toho loket? Někoho kousnout do nohy? Tak strašně rád bych někoho z vašich nepřátel rafl do nohy...

„Prostě drž hubu,“ zopakuje ještě jednou páníček, za-

bouchne dveře verandy a zmizí. Kaiser se pokorně sesune na zem a leží celou minutu, než v keři před ním přistane čížek. No to snad ne! Další pták. Tady! Na páníčkově zahradě. Já toho pitomého opeřence zabiju!

A tak se znova rozštěká.

Štěkot Miriam probudí nadobro.

Posadí se v posteli a přitiskne si jednu ruku na ústa, jako by chtěla samu sebe umlčet, a druhou na srdce, jako by chtěla zpomalit jeho tep. Nevrátila se v čase. Je to minulost. Není v Německu. Není v koncentračním táboře, v cele na trestném bloku.

A přesto tam je. Čas přestal existovat. Slyší klapat podpatky dozorkyně, *Aufseherin*, jak prochází kolem cel se svým německým ovčákem, jedním z těch neuvěřitelně poslušných hlídacích psů v Ravensbrücku, stvořením, které zcela zjevně přesně ví, co se od něj na téhle chodbě čeká. Pach vězňů prosakuje ven, přestože železné dveře těsně dosedají na cementové veřeje, molekuly strachu plují vzduchem k psímu čenichu a plní ho pocitem triumfu, který ho velmi uspokojuje, některé z molekul ale mají trochu jiné složení, je to jen nepatrný rozdíl, stačí ale na to, aby ho trochu rozrušil. Nenávist! Za některými z dveří sedí nepřátelé, kteří ho nenávidí, a – ještě hůř – nenávidí i jeho paní. To je příšerné! Zabije je!

To ale nesmí. Na trestném bloku se má umírat pomalu, vysvětlili jeho paní, a proto ho drží zkrátka, i když v ní jeho zdušené vrčení vzbuzuje laskavý úsměv. Z žen, které budou tento pátek bičovat, má život unikat pomalu, odkapávat jako černé krůpěje krve a hnisu z jejich zad pokrytých modřinami. Těla už tak vyhladovělých žen, které již čtyři dny nic nepožřely, se mají hladý svírat v křečích, aby i ty, které se zvedly z pouhého vzdoru a byť jen kratičkou chvílí se udržely na nohou, cítily, jak se jim podlamují ko-

lena a jak se pod nimi otevírá temná propast smrti. A ty, které jsou už několik týdnů v temnici, mají náhle začít trpět děsivými bdělými sny, halucinace o písečných plážích, palmách a širém moři, jež je několik dní držely při životě, se mají proměnit ve fantazie o malém dvoře, kde vyčkávají psiska nacistů. Houfují se před nimi velcí černí psi, velcí čistokrevní němečtí ovčáci, kteří tlumeně vrčí a ukazují zuby, ježí srst a...

Die Aufseherin se ale před jednou celou znenadání zastaví, připevní vodítko k háku těsně vedle dveří a vytáhne klíče. Odemkne. Otevře dveře mezi dvěma světy. Pozoruje a nechá se pozorovat. Ví, že je krásná. Nedávno naondulované plavé vlasy, tenounká vrstva světlého pudru na plných tvářích, na hlavě lodička troufale posazená na stranu. Černé boty jí žena, jež patří ke Svědkům Jehovovým, vydrhla a vycídila tak, že září stejně jako sen oné ženy o nebeském království, kalhotová sukně je čerstvě vyžehlená a z výstřihu uniformy vykukuje dokonale hladký límeček bílé halenky. Za zády drží bič. Nepráská jím, nemává, ani ho nepozvedla, jen ho drží za zády, jak tam tak stojí, ale když si pomyslí, že vězeňkyně v cele o biči za jejími zády přesto vědí, sotva dokáže potlačit úsměv.

Vězeňkyně není krásná. Je vysoká a chorobně vychrtlá, ale je tak shrbená, že není vidět, že je o hlavu vyšší než *die Aufseherin*. A to je její jediné štěstí. Stojí trochu v předklonu, jako stařena, přestože jí nemůže být o moc víc než patnáct šestnáct let, a pod nepřirozeně velkýma, vyhladovělýma očima má černé kruhy. Ústa pootevřená, jako by každou chvíli měla začít slintat, jako by byla slabomyslná. Navíc těká pohledem mezi psem a *die Aufseherin*, tam a zpátky, tam a zpátky.

„*Raus!*“ zařve *die Aufseherin*. „Ven!“

Trvá patnáct vteřin, než vězeňkyně poslechne, patnáct vteřin váhání, během nichž stihne dívka přeskočit pohledem mezi psem a světlovlasou ženou ještě třikrát. A to stačí. *Die Aufseherin* zvedne bič.

„Neslyšelas, co jsem ti poručila, krávo pitomá? Jsi snad hluchá? *Raus! Raus! Raus!*“

A dívka, ta mladá dívka, která právě dnes slaví osmdesáté páté narozeniny, zdusí výkřik a proklouzne na chodbu.

V tomtéž okamžiku se vrátí do Nässjö, slyší tiché našlapování za dveřmi, tuší Thomasovy boty na doma a Katarininy pantoflíčky, spěšně osuší slzy v koutcích očí a uhladí příkrývku, pak trochu popotáhne polštáře za svými zády, aby se mohla posadit a opřít o čelo postele, zvedne ruku a uhladí si vlasy. Potom na kostkovaném povlečení položí jednu ruku přes druhou, aby byl obrázek klidně čekající stařenky dokonalý. Usmívá se. Všechno vytěsnila. Je připravená. A pak jsou tu. Zpívají. *Hodně štěstí, zdraví...*

„Všechno nejlepších k narozeninám,“ pronese Thomas, když dozpívají, a trochu se na ni nad malým balíčkem usměje. Znovu se pokoušel zakrýt pleš, tentokrát tak, že se ostříhal hodně nakrátko. Nepomohlo to.

„Milá maminko,“ začne Katarina, která stojí těsně za ním, hlavu na stranu, a snaží se stejně cílevědomě jako Miriam hrát roli vyrovnané a spokojené ženy. V rukou třímá tác. Tác s několika šálky kávy, obloženými chleby a svíčkou. Plamínek svíčky se chvěje.

„Všechno nej, babi,“ usměje se Camilla, sveze se na kraj postele a pustí syna Sixtena z náručí. Jsou mu dva roky a v černo-žlutě pruhovaných tepláčkách připomíná malou vosu. Nezvykle roztomilou vosičku. Dobatolí se k Miriam, vezme ji kolem krku a na ústa jí vlepí hodně vlhkou pusou. Chuť jeho slin jí připomene, co se jí před chvílí zdálo. Voda ze studánky. Usměje se.

„Jé,“ řekne, a taky ho obejmě. „Ale ne...“

A pak je všechno jako obvykle. Smějí se a povídají si a vržou židlemi. Thomas odloží balíček do nohou postele a přivleče dvě židle z obývacího pokoje, jednu pro Katarinu a jednu pro sebe. Katarina odloží podnos na noční stolek a sfoukne svíčku.

„Pro jistotu,“ podotkne s bledým úsměvem. Miriam souhlasně přikývne, ale nespouští z ní oči. Proč pořád staví na odív, jak moc se bojí? Už patnáct let s Katarinou bydlí ve stejném domě a sdílí tutéž zahradu, ale její věčný strach stejně nechápe, nechápe, proč neustále mluví o tom, jak ji děsí požáry a nehody, proč tvrdí, že ji léká zvýšený hlas a rozčilený tón a že se hrozí špíny a nepořádku. Žije poklidný život v poklidné zemi, má zdravé děti a vnoučata, nikdo jí nikdy nedal pěstí do hlavy, nikdo jí nerozedral záda

koženým bičem. Přesto ji stále všechno znepokojuje a děsí, hrbí se a ruce tiskne k tělu. Jako by si myslela, že se celý její svět nachází v mýdlové bublině, která je tak křehká, že při sebemenším pohybu praskne a rozplyne se.

„Pětaosmdesát let,“ pohladí Thomas Miriam lehce po ruce. „A pořád naprosto zdravá. To není špatné. To vůbec není špatné.“

Miriam mu odpoví úsměvem.

„I když tobě vlastně nikdy nebylo víc než osmnáct.“

„To ne, uvnitř ne.“

Camilla nakloní hlavu na stranu a pousměje se.

„Já bych tedy řekla, že je ti přece jen o trochu víc. Přinejmenším dvacet.“

„Proč myslíš?“

„Nemáš snad dospělý mozek? Nepřestala jsi přece růst dřív, než se ti úplně vyvinul čelní lalok, ne?“

Miriam sraští čelo, usmívá se a předstírá, že přemýšlí.

„Člověče, o tom nemám ani ponětí. Možná máš pravdu.“

Thomas položí Camille ruku na rameno. Mlč, sděluje jeho gesto. Žádné jízlivosti, prosím. Pak si odkašle.

„Náš medik promluvil. Ale teď je čas na dárek.“

Natáhne se pro balíček v nohách postele. Je bílý, ovázaný zakroucenými zlatými stužkami. Princeznovské lokýnky. Zdá se, že je těžší, než by člověk čekal; když ho Thomas podává Miriam, vezme ho do obou rukou.

„Všechno nejlepší k narozeninám. To je od nás všech.“

Také Miriam vezme balíček oběma rukama. Tak strašně těžký zase není.

„No ne,“ vyhrkne. „Děkuju. Děkuju moc.“

Těžko se rozbaluje. Stužky jsou utážené nadoraz a zavázané na dvojitý uzel. Chvilku za ně popotahuje a zápolí s nimi, než se jí podaří je sundat. Sotva to udělá, vrhne se na ně Sixten a celý šťastný si je cpe do pusy, ale Camilla okamžitě natáhne ruku a sebere mu je. Nestrkej to do pusy! Nene! Miriam mezitím netrpělivě strhává obal z krabičky a otevírá ji. Chvilí hledí na hedvábný růžový papír, pak ho rychle zvedne, a odhalí tak samotný dárek.

Stříbrný náramek. Velmi široký stříbrný náramek z proplétaných drátků, vyráběný filigránovou technikou. Jeho

forma působí čistě navzdory mnoha zdobným detailům. Je nesmírně krásný. *Táta*, zašeptá hlas uvnitř její hlavy, ale ona jako obvykle své touze nenaslouchá, jen lehce potřeše hlavou, aby ji odehnala.

„No teda,“ vydechne. „Taková nádhera. Děkuju!“

„To Camilla ho objevila,“ vykládá Thomas. „Připadal jí jako stvořený přímo pro tebe. A koukni se pod zapínání!“

Miriam pootočí náramkem a uvidí věnování. *Miriam k 85. narozeninám*, stojí tam. A dnešní datum. Miriam.

„Je to cikánská práce,“ objasní Thomas.

„Romská,“ opraví ho Camilla.

V Miriam se něco zachvěje a přes propast času k ní připlují další jména. Anušin rozesmátý obličej, když běží přes dvůr a tmavé oči se jí třpytí. Elsin vyhladovělý úsměv, když se představuje celým jménem, jako by Miriam byla někdo, kdo je toho hoden. Else Nielsenová. Dozorkyně, jak zvedá bič a řve. *Jmenuji se Binzová! Zapamatujte si to jednou provždy, nehodlám to opakovat!* Bratr, když jí věnuje poslední udivený pohled. *Proč se tváříš tak vyděšeně, Maliko? To jsem přece já, Didi, tvůj bráška.* Do očí se jí nahrnou slzy, musí několikrát zamrkat, aby je zahнала, a hlavou jí proletí tři slova, slova, která nesmí vyslovit, která od svého příjezdu do Švédska nevyřkla ani jedinkrát. *Já se nejmenuju Miriam.* Pak popotáhne, polkne, zvedne hlavu a zahledí se na Thomase, jehož matkou je ve všech smyslech toho slova kromě jediného, na Thomase, který je jí ze všech lidí na světě nejbližší, a přesto je jí cizincem. Lhala mu. Nechala ho vyrůstat ve lži a prožít pod její ochranou celý dospělý život.

A pak to vysloví. Nechá ta slova přejít přes rty.

„To bylo zvláštní,“ poznamená Camilla, jen co vstoupí o poschodí níž do bytu rodičů.

Thomas povytáhne obočí, otočí se a pohlédne na ni.

„Co bylo zvláštní?“

„To, co řekla. Že se nejmenuje Miriam. Tobě to nepřišlo divné?“

„Aha, tohle. Jen si dělala legraci.“

„A co je na tom legračního?“

„Asi jí to připadalo vtipné.“

„Možná přichází stařecká demence...“

Thomas si nesouhlasně odfrkne.

„To by snad stačilo. Dementní není ani za mák.“

„Aha. Víš to jistě?“

Ve dveřích do kuchyně se najednou objeví Katarina a nakloní hlavu na stranu.

„No tak,“ vloží se do toho. „Nechme to být. Dá si někdo ještě něco k jídlu?“

Camilla posadí Sixtena na pravý perský koberec, pak si založí ruce v bok a zadívá se na matku.

„Co si myslíš ty?“

„A o čem?“

„Neslyšelas, co babička povídala?“

Katarina uhne pohledem.

„Nechtěl by Sixten trochu kaše?“

„Určitě chtěl, ale já se ptala, jestli jsi slyšela babičku. Tak slyšelas to?“

V Camillině hlase je znát nádech pohrdání. Katarina se váhavě usměje.

„Nevím. Možná jo. Vlastně ne. Ne. Neslyšela.“

Camilla na matku chvíli upřeně hledí a pak rezignovaně pokrčí rameny.

„Uvařím tu kaši,“ nabízí se Katarina.

„O to se nestarej,“ odpoví Camilla. „To zvládnou.“

Sama si uvědomuje, jaký dělá rámus, když netrpělivě vytahuje hrnec ze skříňky a s bouchnutím ho staví na kuchyňskou linku. Pak zavře oči a připomene si: buď milá. Slíbila sama sobě, že během celé téhle návštěvy bude milá, nebude se hašteřit s otcem ani děsit matku, která předstírá, že trpí úzkostnou poruchou. Nebude si stěžovat, že je unavená, ještě unavenější, úplně nejunavenější, že má v peněžence jenom sto dvanáct korun a že potrvá ještě celý měsíc, než dostane první výplatu z letní brigády, a ani nemukne o zkoušce, u které na konci semestru prolítla. Bude milá a ochotná a veselá a spokojená, protože pokud uká-

že, jak je ve skutečnosti vystresovaná, nervózní a neklidná, bude ještě vystresovanější, nervóznější a neklidnější. Musí předstírat, že když matku nechá, aby si několik hodin hrála na zahradě se Sixtenem, je to pouze projev její dobré vůle, a že mezitím leží v učebnicích čistě proto, že ji to zajímá. Až se táta zeptá, jak to vypadá s Maxem, a poté a prvé zdůrazní, že se s tím mladým mužem, který je otcem jeho vnuka, ještě nikdy nesetkal, jen se přátelsky usměje. Max přece přijede v pondělí, odpoví, a věnuje mu tak milý úsměv, jaký jen svede, vezme si Sixtena na týden na prázdniny. Ona sama bude mít taky prázdniny, ale to tátovi rozhodně vykládat nebude. Je to tajné, tedy vlastně to žádné tajemství není, ale stejně jí připadá strašně důležité to tutlat. Celý týden prázdnin, kdy bude sama o sebe pečovat tak, jak to nikdo jiný nedělá. Bude pravidelně jíst, pořádně spát, učit se několik hodin denně a každý den si dá jedno, dvě nebo tři kolečka kolem jezera. A všechno bude fajn. Kolem jezera se projde už dnes, i když o hodně pomaleji. Půjde na procházku s babičkou. Jako zastara. Je svatého Jana, babička má narozeniny a všechno bude fajn.

„Sixtene, broučku,“ zavolá tak vesele, jak to jen dokáže, „pojď, Sixtene, dostaneš kašičku!“

O vteřinu později už stojí ve dveřích Katarina se Sixtenem v náručí.

„Můžu ho nakrmit?“

Sixten už umí jíst sám. Je mu dva a půl. Za očními víčky jí probleskne podráždění, ale opanuje se dřív, než je to na ní znát. Jasně. Jen ať ho klidně nakrmí.

„Jistě,“ souhlasí a mile se usměje. „Když ti to dovolí, tak...“

Katarina políbí Sixtena na tvářičku.

„Vid', že mi to dovolíš, zlatíčko? Vid', že chceš, aby tě babička nakrmila?“

A Sixten, ten zrádce, jí ovine ruce okolo krku a jeho šťastný smích bublá Katarině do tváře.

Thomas stojí ve své pracovně a naslouchá Sixtenovu smíchu. Ještě pořád to nechápe. Nedokáže pochopit, že on, Thomas Adolfsson, je dědečkem malého chlapce. On sám je přece ještě chlapec. I když jím samozřejmě není, to ví,